

ZIGMAS ZINKEVIČIUS

Mokslinių tyrimų kryptys: baltistika, lietuvių kalbos istorija, dialektologija, onomastika.

LIETUVOS VIETOVARDŽIŲ ŽODYNO TURTINIMAS

Yra vietovardžių, kurie dabar nebevertojami todėl, kad jais žymimi objektai išnyko. Betgi tokie vietovardžiai yra lietuvių kalbos turtas ir juos reikia įtraukti į Žodyną. Jie paprastai žinomi tik vyresniajai kartai, kuri ir turėtų juos surankioti ir aprašyti. Nesvarbu, kad tie vietovardžiai yra minimi rašytiniuose šaltiniuose. Senolių prisiminimai duotų reikšmingų papildomų duomenų jų ir jais žymimų objektų istorijai. Tai matyti iš kelių mano gimtinės pavyzdžių.

Cibiškės (variantai: *Cibikės*, *Cibikynė*, plg. *cibė* ‘ožka’) – taip vadinta Šventosios upės kairioji pakrantė į šiaurės rytus nuo Ukmergės tarpukario laikotarpiu, kuomet dėl užtvankos upė sudarė didelį vandens telkinį, kuris išnyko panaikinus užtvanką. Tada tapo nebereikalingas ir vietovardis *Cibiškės* su variantais.

Jogvilų Paupė – taip mano vaikystėje buvo vadinama laukymė, buvusi kairiajame Šventosios krante, tarp upelių Šiaušupis ir Duoburėlis. Pakitus vandens lygiui, *Jogvilų Paupė* virto nepraeinamu nendrynu ir jos senasis pavadinimas išnyko. Nežinau, ar dabar jį kas nors pavartoja, nebent prisimindamas praeitį.

Jotūniškės – mano vaikystėje taip vadinta graži giraitė, buvusi pakeliui iš tėviškės į *Jogvilų kaimą*. Joje augdavo daug aviečių, kurias mėgdavome rinkti. Šią giraitę ilgainiui užgožė greta esantis miškas ir kaip atskiras objektas ji išnyko. Kartu buvo užmirštas ir jos pavadinimas. Ar dabar kas nors jį atmena, neturėjau progos iširti.

Pašlaitė – buvusi laukymė kairiajame Šventosios krante, į pietvakarius nuo dabar esamo greitkelio. Ją iš pietų atskyrė šlaitas, davęs vietai pavadinimą. Šis vietovardis tapo nebereikalingas ir išnyko sumaitojus vietovę tiesiant greitkelį. Vietovardį *Pašlaitė* kartais gali pavartoti tik senoji karta, prisimindama praeitį.

Svirnāvietė – ilgainiui nepraeinamu nendrynu virtusi vietovė Šiaušupio (Šventosios kr. intako) žiotyse. Pavadinimas nuo žodžio *sviřnas*, nors mano vaikystėje niekas jau nebeprisiminė, kad čia toks trobesys būtų stovėjęs. Matyt, jis buvo labai seniai.

Aptartų ir panašių vietovardžių sąsaja su rašytiniuose šaltiniuose esamais analogiškais vietovardžiais – tai jau Žodyno sudarytojų reikalas. Nėra abejonės, kad

Žodyno autoriams tokie senolių prisiminimai labai praverstų, jeigu jų būtų daugiau paskelbta.

Vietovardžių išnykimas – labai sudėtingas vyksmas. Jis priklauso nuo kalbėjimo pobūdžio: oficialioje kalboje gali būti nebevertojamas, bet šiaip jau pašnekesy dar pasitaiko. Priklauso ir nuo kalbančiųjų amžiaus: jaunimas gali visai nebežinoti, bet senoji karta – dar atsimena. Visa tai turi būti tyrėjo dėmesio centre. Tai daro jo darbą sudėtingą, bet įdomų.

Straipsnelį noriu baigti tuo, kuo jį pradėjau – ragindamas senąją kartą ieškoti savo gimtajame krašte išnykusių vietovardžių.

Įteikta 2014 m. birželio 6 d.

ZIGMAS ZINKEVIČIUS

Justiniškių 41-24, LT-05127 Vilnius, Lietuva

vytasz@lki.lt